

АДЫГЭ

1923-рэ ильэсым
гъэтхапэм
кыщегъэжыгъэу
кыдэклы

МАКЪ

№ 31 (22960)

2024-рэ ильэс

БЭРЭСКЭЖЫЙ

МЭЗАЕМ и 21-рэ

ОСЭ ГЪЭНЭФАГЪЭ ИЭП

6 +

тисайт

WWW.ADYGVOICE.RU

тихытыу нэклубгъохэр

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

«Сабый пэпчъ цыхъэ фэшIыгъэныр»

Джа гушылэхэм арыгуазэхээ щылэныгъэм чыплэ зэжъу ригъэуцогъэ унагъохэм ыкли клэлэцыкIухэм Iэпылэгъу афэхъу Красногвардейскэм дэт социальнэ реабилитационнэ Гупчэу «Доверие» зыфилорэр. Ащ бэмышIэу тычылагъ ыкли ялофшIэн зэрэзэхэщэгъэр кьедгъэлотагъ мыщ ипашчэу Лариса Адаменкэм.

А. Iэшыр

Ильэс 27-рэ хушт Лариса Адаменкэм цыфхэр социальнэ ухъумэгъэнхэм ыльэныкIэ Iоф зишIэрэр. Ар гъэлорышIэ Iазэу, зисэнэхъат хэшIыкI куу, пшъэдэкIыж ин физилэ цыфхэр щыт. Республикэ ыкли урысые зэнэкIокъу зэфэшъафхэм ялауреат, социальнэ проектхэм яклэщакIу. Лариса Всеволод ыпхъум гъэхъагъэу илэхэм ыкли ильэсыбэ хуэгъэу гуетыныгъэ фырилэу Iоф зэришIэрэм апае «УФ-м цыфхэр социальнэ ухъумэгъэнхэмкIэ изаслуженнэ IофышI» зыфилорэ щытхуцIэр кыфагъэ-шъошагъ.

— Зыщыцынэхэрэ пашчэу сыщытынэу сыфаеп, ау пытэныгъэ кысфашыныр нахъ кыхэсэхы. АрэушIэу зыхуикIэ, цыфхэм ялофшIэн нахъ дэгъоу агъэцкIэшт, клэлэцыкIухэм и екIолкIэ дэгъухэр къафыхахышIтых. ЯлофшIэн гуахъо хэгъуатэу, IофшIапIэм къахIэхэ ашIоигъоу зэрэзгъэпсышIтым сыпыль. Ащ фэдэ

амалхэр щылэнхэм фэшI проектхэр зыкIызэхэгъэуцохэрэр, — **хигъэунэфыкIыгъ Лариса Адаменкэм.**

Тигушылэгъу кыфагъэшъошэгъэ щытхуцIэр илофшIэн ыуасэу елытэ ыкли кызырэхэагъэщыгъэр лъэшэу игуап.

Гупчэр
зытегъэлпсыхъагъэр

ЛъэныкIо зэфэшъафхэмкIэ клэлэцыкIухэм хэхъоныгъэ ашынымкIэ, сэнаушылэгъу ахэлпыр кызылуахынымкIэ мы гупчэм шылажэхэрэм IофшIэнышхо зэрахъэ. КIэлэцыкIоу зэлэзэхэрэм ялофшIагъэхэр урысые ыкли дунэе зэнэкIокъухэм къащахагъэщых.

— Социальнэ Iэпылэгъу языгъэгъотырэ гупчэр отделении 6-у зэхэт. Мыхэр зэкIэ лъэныкIо гъэнэфагъэхэм атегъэлпсыхъагъэ: унагъом щарагъэгъотырэ плуныгъэм хэгъэхъогъэныр, унагъом ил

мытэрэзыныгъэхэр дэгъэзыжыгъээнхэр, зипсауныгъэ пыч фэхуэгъэ клэлэцыкIухэр ыкли сабий ибэхэр е зянэ-зятэ зыпIымыплъэжхэрэр щылэныгъэм хэгъэгъозэгъэнхэр. А IофшIэнхэр зэшIохыгъэнхэм пае гупчэм илпешIагъэхэрэм клубхэр зэхашагъэх. Аныбж елытыгъэу IофышIэхэм зэхэгъэуцогъэ программэхэмкIэ рагъаджэх, — **кылуагъ Лариса Адаменкэм.**

Фэлэ-фашIэхэр тIоу зэтеуыгъэу афагъэцакIэх. Мафэрэ зэлэзэхэрэр, нахыбэр Красногвардейскэ районым шыщых, Iэзэгъу зэфэшъафхэр, егъэдженхэр акIухэш, ядэжхэм мэкIожых. Стационарым чэщ-зымэфэ 18-рэ чIэлтых. Ахэр социальнэ, медицинэ, психологическэ ыкли педагогическэ Iэпылэгъу зыщыклагъэу альпытэгъэ клэлэцыкIухэу республикэм шыщхэр ары.

(ИкIэх я 3-рэ нэклуб. ит).

АР-м и Парламент

Мы ильэсымкIэ
апэрэ зэхэсыгъу

АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм я XXXII-рэ зэхэсыгъоу тыгуасэ илагъэр кыхыгъэ 2024-рэ ильэсымкIэ апэрагъ.

Ащ хэлэжыагъэх АР-м и ЛIышъхъэу КъумпIыл Мурат, министрэхэм я Кабинет хэтхэр, федеральнэ ыкли шъолпыр кыулыкIухэм япашчэхэр, нэмыкIхэр. Iофтхъабзэр зэрищагъ Парламентым и Тхьаматэу Владимир Нарожнэм.

Республикэ хэбзэгъэуцугъэхэр федеральнэхэм адиштэнхэм фэшI къэралыгъо гражданскэ кыулыкIуым, клэлэцыкIу ыпIунэу зыштэгъэ унагъохэм мазэ къэс ахъчэу афэкIощтым, социальнэ Iэпылэгъу, физическэ культурэм ыкли спортым, чыплэ зыгъэлорышIэжыыплэхэм, зыныбж икIугъэ хэушъафыкIыгъэ цыф купхэм альпылпэхэрэм, цыфхэм яфитыныгъэхэр кыуухъумэгъэнхэмкIэ Уполномоченнэм, нэмыкIхэм афэгъэхыгъэ законопроектхэр, хэбзэгъэуцугъэхэр аштагъэх.

Джащ фэдэу АР-м и Конституции гъэтэрэзыжыныр фэшIыгъэнхэм фэгъэхыгъэ хэбзэгъэуцугъэу АР-м и ЛIышъхъэ клэщакIо зыфэхуэгъэм дырагъэштагъ, Къэралыгъо Советым — Хасэм и Регламент зэхъокIыныгъэхэр фашIыгъэх.

УФ-м инэмыкI шъолпырхэм яхэбзэи-хушъа кыулыкIухэр клэщакIо зыфэхуэгъэхэм депутатхэр атегушылагъэх, адырагъэштагъ. ПстэумкIи улчIэ 40 повесткэм итыгъ.

АР-м и ЛIышъхъэу КъумпIыл Мурат законопроектэу зыхэплэгъэхэм ащыщхэм кватегушылэзэ, хэушъафыкIыгъэ цыф купхэм Iэпылэгъу ятыгъэнымкIэ Iофэу ашIэрэм мэхъанэ ин зэрилэр кыхыгъэщыгъ. Ныгъом ыкли клэлэцыкIу-гъом якъэухъумэн, сабыибэ зэрыс унагъохэм Iэпылэгъу афэхуэгъэным лъэшэу аналэ тет. КIэлэцыкIу ибэхэм псэуплэхэр ягъэгъотыгъэнхэм блэкIыгъэ ильэсым изакъоу сомэ миллиони 150-рэ республикэм пэлуигъэхъагъ.

ХэушъафыкIыгъэ дзэ операцием хэлажэхэрэмрэ ахэм яунагъохэмрэ аналэ атырагъэтыныр пшъэрыл шъхъалэхэм ащыщ.

— **Зыпары кыхымынэу ахэм зэкIэми ящыкIэгъэ Iэпылэгъу ягъэгъотыгъэн фæе.**

(ИкIэх я 2-рэ нэклуб. ит).

Мы ильэсымкIэ апэрэ зэхэсыгъу

(ИкIэух).

Муниципальнэ образованиехэр кызытэкIухьэхэм, хэушхьа-фыкIыгъэ дзэ операцием хэла-жэжэхэрэм яунагъохэм тащы-лагъ. IэныIэгъу зищыкIагъэхэр зэрахэтхэр джащыгъум кьэлъэ-

гъуагъ. ТынаIэ темытэу зи кьа-нэ хууцтэп. Мы IофшIэным депутатхэри кыхэлэжэбэнхэ фадэ, — кыIуагъ КъумпIыл Мурат.

Цыфхэм ящылакIэ нахьышIу шIыгъэ-ным пае гъэцэкIэкIо ыкIи хэбзэихъухъэ

кыулыкъухэр зэдэлэжэбэнхэм мэхъанэшхо зэриIэри ЛIышхъэм кыыхигъэщыгъ.

— Iофыгъоу ахэм кьалэтыхэрэм ащыщыбэ псэупIэ койхэм ащадагъэзыжэбэнхэ алъэ-кIыцт. Арышъ, мы лъэны-кьомкIэ IофшIэныхэр нахъ гъэ-лэшыгъэнхэ фадэ. Социальнэ

пшъэрылъэу тилэр зэкIэ дгъэ-цакIэзэ, республикэм исхэм Iэрыфэгъу щылакIэ яIэным ты-дэлажэбэ. Псэолъэ зэфэшхьа-фыбэу тилыгъэм ахэм шIуагъэ кьафыхьыцт, — кыIуагъ АР-м ипацэ.

ХЪУТ Нэфсэт.

Зэфэхьысыжэхэмрэ пшъэрылъхэмрэ

ОшIэ-дэмышIэ тхьамыклагъохэр кьэмыгъэхуьгъэнхэмкIэ, ахэм кыздахьыхэрэр дэгъэзыжыгъэнхэмкIэ, машIом зыкымыштэнымкIэ Адыгэ Республикэм и Комиссие хэтхэр мы тхьамыклагъохэр щыгъэзыгъэнхэмкIэ кьэралыгъо системэ зыкым (РСЧС) Адыгэ РеспубликэмкIэ ичIыплэ кьутамэ 2023-рэ ильэсым Iофэу ышIагъэмрэ 2024-рэ ильэсымкIэ пшъэрылъэу ялэхэмрэ тыгъуасэ атегушылагъэх. Адыгеим и ЛIышхъэу КъумпIыл Мурат зэхэсыгъор зэрищагъ.

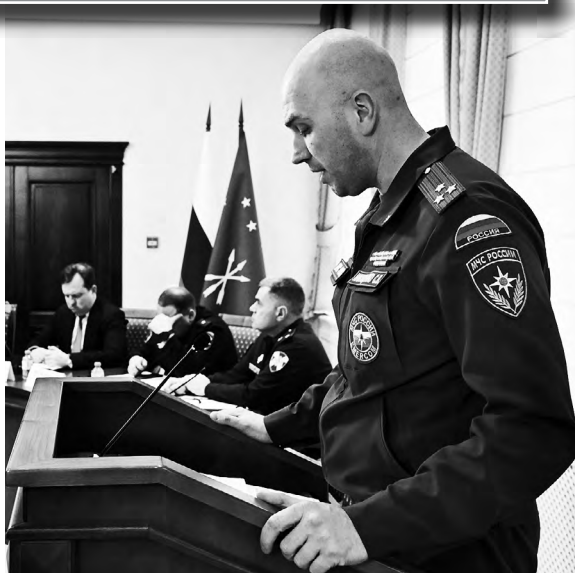
Урысыем ошIэ-дэмышIэ IофхэмкIэ и Министерствэ Адыгэ РеспубликэмкIэ и ГъэорышIэплэ шхьалэ ипацэу Станислав Илюценкэр, АР-м зыхуьмэжынымыкIэ ыкIи ошIэ-дэмышIэ IофхэмкIэ и Комитет итхьаматэу Вячеслав Лотаковыр Iоф-тхьабзэм кышыгыушылагъэх.

ГъэрэкIо Кошхъэблэ, Мыекьопэ рай-онхэм ошIэ-дэмышIэ гумэкIыгъуи 5 кьа-щыхуьгъэу агъэунэфыгъ. ПлIымэ мун-иципальнэ мэхъанэ ялагъ.

РСЧС-м Адыгэ РеспубликэмкIэ ичIы-плэ подсистемэ имуниципальнэ кыулы-къухэм ошIэ-дэмышIэ гумэкIыгъохэм ядэгъэзыжынымыкIэ зэдырагъаштэу Iоф зэрашIагъэр зэхэсыгъом щыхагъэунэфы-кIыгъ. ГушыIэм пае, РСЧС-м ичIыплэ подсистемэ иIофшIэхэм тхьамыклагъо кызыщыхуьгъэ чIыплэхэм псыр ара-щыжыгъ, гъогухэр, псыдэчъыплэхэр

агъэкъэбзэжыгъэх, псынэхэр дезинфекции ашIыгъэх, бэшэрэб-хэм арытэу цыфхэм псыр кьа-фащагъ. ОшIэ-дэмышIэ гумэкIы-гъохэм ядэгъэзыжынымыкIэ нэбгырэ 380-рэ, техники 112-рэ хэлэжыа-гъэх. Адыгэ Республикэм имини-стрэхэм я Кабинет иIэпэчIэгъэнэ фонд сомэ миллион 47-м ехъоу кыхагъэкIыгъэр зэтыгъо IэпыIэ-гъоу цыфхэм аратыгъ.

ОшIэ-дэмышIэ тхьамыклагъохэр кьэмыгъэхуьгъэнхэмкIэ респуб-ликэ планым кыдыхэлъытагъэу 2023-рэ ильэсым зымы фэмыгъэ-зэгъэ дамбэхэр агъэцэкIэжыгъэх, псыхъохэм якъуладжэхэр агъэ-кьэбзагъэх, псыр кызыкIэон ыльэкIыцт шьолъырхэр агъэнэ-фагъэх.

ОшIэ-дэмышIэ гумэкIыгъохэр кьэхъун-хэ зэрильэкIыцтымкIэ цыфхэм псынIкIэу макъэ языгъэлурэ системэм ыкIи Си-стемэу 112-м тэрэзэу Iоф ашIэнымкIэ, аппарат-программэ комплексэу «Къэлэ щынэгъончъэр» зыфилорэм иподсистемэ зегъэушъомбгъуьгъэнымкIэ ищыкIэгъэ амалхэр зэрахъэх.

Республикэ кьэралыгъо программэу «Хэбзэуконыгъэхэр амышIынхэр, ошIэ-дэмышIэ тхьамыклагъохэр кьэмыгъэху-гъэнхэр» зыфилорэм диштэу цыфхэм макъэ зэрарагъэлурэ шьолъыр автома-тизированнэ системэр агъэкIэжынымыкIэ. Ащ пае сомэ миллиони 150-м ехъу кыха-гъэкIыгъ, мыгъэ ащ игъэкIэжынымыкIэ аухын ямурад.

Муниципальнэ, шьолъыр мэхъанэ зилэ ошIэ-дэмышIэ тхьамыклагъохэр кызы-хуьхэкIэ кызыфагъэфедэн альэкIыныу сомэ миллион 40 фэдиз IэпэчIэгъанэу щыл.

РСЧС-м ичIыплэ подсистемэ 2024-рэ ильэсымкIэ пшъэрылъэу илэхэм зэхэсы-гъом игугъу кыщашIыгъ.

Адыгеим и ЛIышхъэ министрствэ-хэм, кыулыкъухэм, муниципалитетхэм япащэхэм сабыибэ зилэ унагъохэм яунэхэм машIом закышчымыштэнымкIэ автоном сигнализациехэр ащыгъэуцу-гъэнхэу, зымы фэмыгъэзэгъэ гидротех-ническэ псэуальэхэр IухыжыгъэнхэмкIэ IофшIэныр нахъ агъэлъэшыныу, ошIэ-дэ-мышIэ гумэкIыгъохэр кьэхъун зэрильэ-кIыцтхэр кыдалытэзэ, IэпэчIэгъэнэ мылькы аугъоинэу, социальнэ мэхъанэ зилэ псэуальэхэм планым кыдыхэ-лытэгъэ тренировкэхэр ащызэхашэнхэу пшъэрылъэ афишIыгъ.

2023-рэ ильэсым цыфхэм щынэгъон-чъагъэ нахъ зыщыряIэгъэ муниципали-тетыр зэхэсыгъом кыщыхахыгъ, кьалэу Мыекьуап ащкIэ теклоныгъэр кыдэ-зыыхыгъэр. Зэхэсыгъом икIэуухэр зэфы-хьысыжыкIэ, республикэм ипацэ зэ-хэсыгъом хэлэжыагъэхэм «тхьашъуегъэ-псэу» ариIуагъ ошIэ-дэмышIэ гумэкIы-гъохэм кызыдахыгъэхэм ядэгъэзы-жынымыкIэ шIуагъэ кытэу гъэрэкIо Iоф зэрашIагъэм фэшI.

«Пстэуми: псауныгъэм икъэ-ухъумэн фэгъэгъэгъэгъэхэм, Роспотребнадзорым иIо-фышIэхэм, метеорологхэм, МЧС-м щылажэбэхэрэм, гъогу, аварийнэ кыулыкъухэм, чIыплэ зыгъэIорышIэжынымыкIэ кыу-лыкъухэм яIофышIэхэм кьафэгъэгъэгъэ чIыплэхэм псынIкIэу ыкIи зэдырагъаштэу япшъэрылъхэр щагъэцэкIагъэх. ТапэкIи джарэуцтэу шъузекIу, шъуиздэлэжэбэныгъэ нахъ жэугъэныт. Пшъэрылъ шхьа-Iэу зэкIэми зэдытиIэр цыфхэм щынэгъончъэгъэ икъу ядэгъэгъо-тыныр ары», — кыIуагъ Къум-пIыл Мурат.

АР-м и ЛIышхъэ ипресс-кыулыкъу

«Сабый пэпчъ цыхъэ фэшлыгъэныр»

Л. Адаменкэ иһарзынэщ.

массажыр, музыкальнэ сыхъатхэр, театральнэ къэгъэлъэгъонхэр, мульттерапия, сурэтшыныр, дэныр, нэмыкхэри.

— Кыххэгъэщымэ сшюигу ежъ-ежы-рзу зэхэгъэуцогъэ мультфильмэм еплъыжыныр лъэшэу клэлэцлыкхэм зэрэ-класэр. Мыр мэфэ 18-у зэрэчлэхэрэм тельытагъэу ашы. Апэ мультфильмэу агъэуцутыр кыхахы, нэужым ащ хэт лыхъужхэр пластилиным хашлыкхы. Етланэ амакхэмкэ кьалозэ тыратхэ. Ячлэкхыжыгъэ аужырэ мафэхэм актовэ залым члэт экранышхомкэ ащ еплъыжыкхы. Мы шыккэм лъэныкхуабэкэ ишлу-гъэ къэкло: лъхуамбэхэр нахъ пытэ мэхъух, егъэгупшысэх, бзэм хэхъо, — кылыагъ Лариса Адаменкэм.

Шылэныгъэм чыплэ зэжыу ригъэуцогъэ клэлэцлыкхэм лэпылэгъу афэхъуэгъэным-кэ УФ-м и Фонд зэпхыныгъэ дырлэу ащ зэхихэрэ зэнэкьокхуэм алъэплэх, социальнэ реабилитационнэ гупчэм къе-клоу, ищыкхэгъэу алытэхэрэм ахэлажэх.

— Грантхэм якъыдэхын илэс зэклэ-лыкхэм тыхэлажэ ыккы плэгъогогъо теклоньгъэр къыдэтхыгъ. Ахэм яшлуагъэкэ фэло-фашлэу дгъэцлэхэрэм зыдгъэушом-бгъуыгъ ыккы хэушхъафыкхыгъэ къулыкху цыкхуэхэр зэхэтцэгъэх, — кыхыхыгъэщыгъ Гупчэм ипашцэ.

Сэкъатныгъэ зилэ е зипсауныгъэ пыч фэхъугъэ клэлэцлыкхэр яунэ исхэу, лъэныкхэ пстэухэмкы хэхъоныгъэ ашы-ным иамал аригъэгъотыгъ учреждением цызэхашэгъэ хэушхъафыкхыгъэ къулыкху «Унэгъо микрореабилитационнэ гупч» зыфилорэм. Сэкъатныгъэ зилэ клэлэцлыкхэм япсауныгъэ зыпкы игъэу-цожыгъэнымкэ ишлуагъэ къэклощт пкыгъо зэфэшхъафхэр ащ къащаратых плэпэ гъэнэфагъэм агъэфедэнху. Со-циальнэ проектэу «Домашка» зыцлэм теклоныгъэр къызышыдахым, грантэу сомэ миллиони 5 кызырэфэгъэшхоша-

гъэм ишлуагъэкэ ар къадэхъуыгъ. 2021-рэ илэсым мэлъыпфэгъум и 1-м кышыу-благъэу 2022-рэ илэсым лоныгъом и 30-м нэс республикэм шыщхэу сэкъат-ныгъэ зилэ ыккы зипсауныгъэ амалхэр зэщыкхэгъэ клэлэцлыкхуи 154-мэ ыпккэ хэмылгъэу ящыкхэгъэ лэпылэгъур арагъэ-гъотыгъ.

— Илэсыным зыныбжэ нэмысыгъэ клэлэцлыкхуэу зипсауныгъэкэ шыкхэгъэ зилэхэр нахъ псынклэу кыххэгъэщынхэр, ящыкхэгъэ лэпылэгъур ахэми, унагъом къадисхэми ядгъэгъотыныр типшээрлэ шхъалэхэм ащыщ. Зипсауныгъэ пыч фэхъугъэ клэлэцлыкхэм ялэгъухэм адиштэу апкышхопккы, яккыпккы ахэхъо-ным тишъыпкхэу лэф дэтэшлэ, ахэр ялэгъухэм ахэтэгъэсхы, игъорыгъозэ обществэм хэтэцэх, ахэр зэрыс унагъо-хэм лэпылэгъу тафэхъу. Унагъо пэпчъ программэ гъэнэфагъэ физэхэтэгъэуцэ. Иккыгъэ илэсым ащ фэдэ лэпылэгъу зыщыкхэгъэ клэлэцлыкхуи 142-рэ тиспеци-алистхэм кыхагъэщыгъ. Мы уахътэм ехъулэу пасэу лэпылэгъу зэрагъэгъотырэ сабий 50 республикэ реестрэм хэт, — хигъэунэфыкхыгъ Гупчэу «Доверием» ипашцэ.

Тигушылэгъу кызырлыагъэмкэ, лъэ-ныкхэ зэфэшхъафхэмкэ къэралыгъо ыккы муниципальнэ фэло-фашлэхэр зы-щагъэцкхэрэ унэгъо Гупчэ (семеиный МФЦ) ащызэхэщэгъэным хэлэжхэрэ пилотнэ шьолыпхэрэм Адыгеир ахэфагъ. Клэлэцлыкхуэу шылэныгъэм чыплэ кын ригъэуцугъэхэм лэпылэгъу ягъэгъотыгъ-нымкэ Фондым зэхихэгъэ зэнэкьокхуэм республикэр хэлажы, грантэу сомэ миллиони 8,1-рэ кырыхыгъ. Ащ ишлу-агъэкэ иккыгъэ илэсым тыгъэгъэзэм ыккхэм апэрэ унэгъо МФЦ-р Мыекхуа-пэ цыфхэм ясоциальнэ фэло-фашлэхэр афэгъэцкхэгъэнхэмкэ и Гупчэ цагъэ-псыгъ.

— А мылкъум кыдыхэлъытагъэу лъэ-ныкхэ зэфэшхъафхэмкэ къэралыгъо ыккы муниципальнэ фэло-фашлэхэр зы-щагъэцкхэрэ ятлонэрэ унэгъо Гупчэ мыщ кышыцэуцхыщт. Ухъазырын лэфшлэнхэр редгъэцкхыгъэх, нэмыккы шьолыпхэрэу мы лэфымкэ лэпэлэсэныгъэ зыккхэлъ хуэгъэ-хэм зацагъэгъозэным фэшл тиспециа-листхэр Урысые форумэу Нижний Нов-город шыкхуагъэм хэлэжыагъэх. Пэшлю-рыгъэшхэу зэрэдгъэнэфагъэмкэ, мэлъып-фэгъу мазэм унэгъо МФЦ-м илофшлэн ыублэщт. Социальнэ фэло-фашлэхэр зи-щыкхэгъэ унагъохэм агъотынхэмкэ мыр зыккы чыплэ хуэнэу тэгугъэ, — кылыагъ Лариса Адаменкэм.

Зэдэгущылэгъухэр

Социальнэ реабилитационнэ Гупчэр къэтплыхыагъ, клэлэцлыкхуэу ны-тыхэр зигъусэхэми гушылэгъу тафэхъуыгъ.

Елена Мелиховар Мыекхуапэ хэхъэрэ станицэу Ханскэм кыкхыгъ, ащ иккэлэ-цыкхуитлэу гыгъу.

— Ятлонэрэу мыщ тыкхэккы, — кылыа-тэ Еленэ. — Сишъэожыеу Тихон Ко-лесниковым илэси 5 ыныбжэ, ащ ДЦП узыр ил. Сипшъашхэу Екатерина илэс 13 ыныбжэ, ащ итхыкхушхыгъ елэзэгъэн фае. Арышъ, нэбгыритлэм сырагъусэу гупчэм тыщыл. Амал тилэу цытыгъэмэ, тыгу зэрэрихыпхэрэм нахъ хэмылгъэу, мэ-зищ къэс сиклэлэцлыкхэм мыщ щызгъэ-лазэщыгъэх. Сыда плэмэ ишлуагъэ кы-зырлякхэр къыдгъурылугъ. Пчэдэжыкхым тыкхызэрэушхыгъэу процедурэхэр рагъа-жэхъэшъ, мэфэ реным зэпымыюу фэло-фэ-шлэ зэфэшхъафхэр къафагъэцкхэх.

Нэмыккы гушылэгъу тызфэхъуэгъэхэми гупчэм илофшлэн зэрэзэхэщэгъэм, има-териальнэ-техническэ базэ изытэт, ащ лутхэм яцыфышлугъэ, лэпэлэсэныгъэ хагъэунэфыкхыгъ.

ИШЪЫНЭ Сусан.

Иныдэльфыбзэ фэлажэ

Гыщ Нахьмэт ицыкхуэу кыщегъэжыагъэу иадыгабзэ шлу ыльэгъоу, нэмыкхэм къахыгъэцэу шытыгъ. Клэлэгъэджэ унагъо кыххуэхэгъэ пшъэшъэжыем сэнэхъатэу кыхыхыштым бэрэ егупшысагъэп, янэрэ ышыпхурэ шысэтэхыплэ фэхъуыгъэх. Унагъоу зэрыхъагъэми клэлэгъэджэу бэ илагъэр. Бзылфыгъэ губзыгъэм Хьакурынэхъэблэ гурыт еджаплэм илэс 30-м ехъуыгъ лэф зыщишлэрэр.

1991-рэ илэсым Адыгэ клэлэгъэджэ училищэу Андырхъое Хьусен ыцлэ зыхы-рэр къызеушым, Шэуджэн районым ит Хьапаклэ икхуытэу уйлэплэ классхэмкэ клэлэгъэджэу лэф щилэнэу ыублагъ. 1994-рэ илэсым кыщегъэжыагъэу Хьакурынэхъэблэ гурыт еджаплэм щэ-лажэ. 1997-рэ илэсым Адыгэ къэра-лыгъо университетым илэпкы факультет къыушыжыгъ. 2003-рэ илэсым кыщегъэжыагъэу адыгабзэмрэ адыгэ литера-турэмрэккэ клэлэгъэджэу лэф ешлэ.

— Синыдэльфыбзэ шлу сзыгъэлъэ-гъуыгъэр, сыфзыщыагъэр адыгабзэмкэ Хьатыгъужыкхъое гурыт еджаплэм клэ-лэгъэджэу цысылэгъэ Цунтхыжэ Бэлл. Непэ кызынэсыгъэм ащ кытилоштыгъэ-хэр сыгу къэкхыжы, еджэгъу сыхъатхэр зэхасэхэ зыхъуклэ згъэфедэжхэу бэрэ кыххэкхы. Уцыкхуэу зыхъуклэ пшъэ зэккэ иоубытэ. Сыфай сэри езгъаджэхэрэм яслорэр агу кынэжыныу, яныдэльфы-бзэ шлу альэгъунэу, ащ фэлажэхэрэм япчъагъэ нахыбэ хуэнэу, — ело тигу-щылэгъу.

Апэрэ мафэм кыщегъэжыагъэу лэф зыщишлэрэ коллективым зэрэфэрэзэр, зэгурыланыгъэ азыфагу илэу зэрэзэдэ-лажэхэрэр Нахьмэт кыхыхыгъэщыгъ. Зисэнэхат хэшылк ин физилэ Дэхъужэ Людмилэрэ Панова Мирэрэ ищысэтэхы-плэхэу, иупчлэжыгъэхэу лэфшлэныр ыублэгъагъ.

— Клэлэгъэджэм ипредмет шлу ыльэ-гъоу, ыгуккэ фэцагъэ зыхъуклэ, клэлэ-еджакхэм ашлогъэшлэгъоныщт. лэф-тхъабзэ пэпчъ купкхуэу илэр кьагурыланыр, клэ горэ язгъэшлэныр ары сипшээрлэ шхъалэр. Ащккэ тищыкхэгъэр зэккэ тэ-гъоты, нэрылэгъу лэпылэгъухэр ренэу сэгъэфедэх. Егъэджэн сыхъатхэм анэ-мыккы адыгэ шэн-хабзэхэр кызылоты-кхэр лэфтхъабзэхэр афызэхэсцэнхэм ыуж сит. Нэбгырэ пэпчъ иныдэльфыбзэ, илэпкы шэн-хабзэхэр, икультура ышлэн-хэ фэй, — ело Нахьмэт.

Аужырэ илэсхэм иурокахэм интерне-тымккэ клэлэгъэджакхэм лэф адишлэн амалхэр илэ хуэгъэ. Егъэджэн програм-мэ кыдылгытэрэ оредыжхэу, тхакломэ афэгъэхыгъэ техыгъэхэу литературэ урокахэм ащыбгъэфедэн плэкхыштыхэр зэккэ интернетым иамалккэ кызылэклэ-гъахэх.

Ныдэльфыбзэ зэфэшхъафмэ ары-лэжхэрэ клэлэгъэджэхэм сайтэу ялэм Нахьмэт лэпэлэсэныгъэу лэклэлымкэ ащыдэгъуащ. Район методическэ объе-динением ипашцэу илэсыбэрэ лэф

ышлагъ. Республикэм, районым ащылорэ конференциехэм, семинархэм ахэлажэ, илофшлэклэ къащелатэ, зэнэкьокхуэу зэфэ-шхъафыбэу республикэм, районым ащызэхашэхэрэм теклоныгъэр, хагъэунэ-фыкхырэ чыплэхэр пчъагъэрэ къащы-дихыгъэх, щытхуэу тхыпхэри кыфагъэ-шъошагъэх.

Клэлэгъэджэным даклоу общественнэ лэфшлэнми Нахьмэт чанэу хэлажэ. Ныдэльфыбзэмкэ зэнэкьокхуэу, олим-пиадэхэм, сочинениехэм ятхын уасэ фэзышлэрэ, адыгабзэр къэралыгъо ушэтынэу кыххызыхэрэ клэлэгъэджакхэмэ ялофшлэнхэр зыуплэкхурэ коммиссиехэм ахэт.

Клэлэгъэджэ пэрытым илофшлэнкэ анахъ гэхъагъэу ылытэрэр ригъа-джэхэрэм ашлогъэшлэгъонэу, зэнэкьокхуэу, олимпиадэ зэфэшхъафхэм ахэлажэхэу, ахэм теклоныгъэ къащыдыдахыккэ ары. Гъэрэккэ ригъэджэрэ пшъэшъэжыеу Бгъошэ Русетэ «Урыс культуэрэ ныдэ-лффыбзэккэ» е «Укультуэрэ урысыбзэккэ» зыфилорэ сочинением итхынккэ зэнэкьо-кхуэм хэлэжыагъ. Шьолыпхэр уцугъом апэрэ чыплэ, федеральнэм ятлонэрэ чыплэ къащыдихыгъ. лэфтхъабзэм иккхуэу сочинениеу ытхыгъэр кыиозэ видеоро-лик ашыгъ ыккы ныдэльфыбзэхэмкэ Федеральнэ институтым исайт кыра-гъэуцугъ.

Гурыт еджаплэм шызэхихэрэ лэф-тхъабзэхэм ямызакхуэу, клэлэцлыкхуэу тхыпеджаплэм пчыхъэзэхэхэу, конфе-ренциеу щыкхэхэрэм ежыри иккэлэ-еджакхэм чанэу зыкышагъэлажэу.

Гыщ Нахьмэт исэнэхъат хэшылк ин фырилэу, гэхъэгъэшлухэр ышыхэзэ мэлэжэ. Кыткхэхуэхэрэ лэужхэм яныдэльфыбзэ шлу альэгъуным ишлэны-гы ыкхуачи феты.

ДЕЛЭКХО Анет.

Сурэтыр: Гыщ Нахьмэт иһарзынэщ.

Тыгъосэрэ къэбарыклэхэр

Ны-л-ыхъужъым иллэужыклэхэр

«Адыгэ макъэм» икыдэкигыоу хъарзынэщым хэлхэр зэпырыдгъазэхэзэ, 1946-м, ильэс 78-клэ узэклэлэбэжмэ, чэпыогум и 25-м кыдэкигыгъэ тедзэгум «Хъут Цацэ игушлуагъу» зыфилорэ тхыгъэу итыр тынэ кыпэшлофагъ.

дэлэпылэщыгъэх, — ыгу къэ-
кыжы Хъут Цацэ ыпхъу на-
хыкы Псэунэкъо Муслымэт.

Цацэ зигъэпсэфынэу мэтлы-
сыжыгъэ колхозым Иоф шишагъ,
ильфыгъэхэр альякыо тыри-
гъэуцагъэх, ибынхэм яхъари,
ахэм ясабийхэри кыльэгъужы-
гъэх, ямэфэ лае хэмыплъэу
дунаим ехыжыгъ. Ны-л-ыхъужъ
нанэр дэгъоу къэшлэжы ипхъо-
рэлъфэу, Псэунэкъо Муслымэт
ипшашъэу Зулэ.

— Сянэжъ ильэс 80 фэдиз
кыгъэшлагъ. Ныоужъ шъхъащыф
цыкылоу, зэкълэупклагъэу, дэхэ
цыкылоу шысэу ишагу тыдахъэ-

т партией иракком-
лэма мы пэуэсэм
9-м иракком
диплексм ашхыгъ.

—

зэп

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

Ащ кыщелэ: «Теуцожь рай-
оным щыц колхозэу «Больше-
вик» зыфилорэм иколхозницэу
Хъут Цацэ клэли 10 кыфэхъуи
ыплугъэх. Колхозницэу Ц. Хъу-
тым клэли 10 зэриплугъэм пэе
СССР-м и Верховнэ Совет и
Указкы «Материнская слава»
зыфилорэ орденымкыла наградитъ
къашыгъ». Мыщ дэжым тшл-
гъэшлэгъон хъугъэ: бзылфыгъэр
сид фэдагъа? Тыдэ шыщыгъа?
Сыда кырыкылауагъэр? Исабий-
хэр псауха?

Упчлэхэм яджэуап тылхыоу
Теуцожь район администрацием
тытеуагъ. Ащ илофышлэу Сэ-
хътарыекыо Сайдэ Хъут Цацэ
ильфыгъэхэм якъэгъотынкыла
кыддэлэпылагъ ыкы ахэм ащы-
щэу Псэунэкъо (Хъут) Муслымэт
Пэнэжыкыуае дэсэу кычлэ-
кыгъ.

Псэунэкъо Муслымэт ыгъэ-
шлэгъуагъ ыуж зэрэфыгъэр, ау
игуапэу ыдэжъ тыригъэблэгъагъ.
Ыныбжъ елытыгъэу, мыгъэ
ильэс 84-рэ хъушт, ишлэжъ хэ-
зыгъэхэр шылэхэми, ыгу къэ-
кыжыкыгъэмкыла фэчэфэу кыддэ-
гоцагъ.

Псэунэкъо Муслымэт Хъут
Цацэ ильфыгъэхэм анахыкыла
дэд. 1940-рэ ильэсым къэхъугъ.
Янэ къэралыгъо мэхъанэ зилэ
бгъэхалхъэр кызыратым ильэ-
си 6 ыныбжыгъэр. А хъугъэ—
шлагъэр кышлэжырэп, тынри
кыфэнагъэп, ау цлэ лъаплэр
къэзыушыхъатырэ тхылыр уна-
гъом ихъарзынэщ кыхэнагъ.
Ащ зэритымкыла, 1945-рэ ильэ-
сым мэкъуогъум и 25-м, зэоуж
дэдэм, Хъут Цацэ Ны-л-ыхъужъ-
жыцлэр кыфагъэшшошагъ.

Нэчэрэзые шыц Хъут Къадыр
Исхъакъ ыкыомрэ ащ ишхъэгъу-
сэу Цацэ Пшыфэшлу ыпхъурэ
сабыипшлэ зэдапугъ: пшъэшыхы-
рэ шъэуипплырэ. Шхъэгъусэмрэ

шъэо нахыжыгъэу Гъубджыкыорэ
Хэгъэгу зэошхом иилъэситф
къакулгъ, псаоу къагъээжыгъ,
Цацэ клэлэцыкылуибгъур игъусэ-
хэу колхоз шъофым шылажъээ
ильэс фыртынэхэр ыхыгъэх.
Ащ ыуж унагъом хэз фэмыхъоу
(лъэхъанымкыла ар бгъэшлэгъонэу
щыт) зэрэгъотыжыкы, мамырны-
гъэ шылакэм изэтэгъэуцожьын
чанэу хэлэжыагъэх.

— Къын ыльэгъугъ сянэ. Къэ-
сэшлэжы а мафэхэр. Заор кыоу,
уизакъоу клэлэцыкылухэр пплунхэр
псынклэгъэп. Ар тхъаусыхъу сэ
слъэгъугъэп ыкы зэхытыгъэхы-
гъэп, ау сабий бын лужъур
пыгыныр псынклэна?! Сыыпхъу
нахыжыкысакъыдыринэти,
ежыыр юфышлэ кыцтыгъэ. Ахэр
кылэщтыгъэх, лэжыгъэр лъа-
хыжыкыщтыгъ, жъоцтыгъэх. Ашлэ-
рэм елытыгъэу къэкыласэуи
хъуцтыгъэ. Адэ пшъыгъэуи
къэкыжыкыщтыгъ, ау сыыпхъуэр
унэгъо хызмэтымкыла чанэу

щтыгъ. «Шъукъакы, шъукъакы!»
ылозэ кытпэгъокыщтыгъ. Къэ-
сэшлэжы, мэшлэжы ышлыти,
натрыф шигъэтыплэщтыгъ.
Зэш-зэшпхъухэм яехэм тызэхэ-
сэу джар тшхыщтыгъ, тызэфы-
щэщтыгъ, — ело ащ.

Хъут Цацэ ильфыгъэ нэбгыри
10-мэ ащыщэу непэрэ мафэм
кынынэсыгъэр нэбгыри 2: Псэ-
унэкъо Муслымэтрэ ащ ильэскыла
нахыжыгъэу Яхъулэ Мелэхъан-
рэ. Яцыкылугом кыщегъэжыа-
гъэу Ны-л-ыхъужыкысакъыкыжъ-
гъэ гыфэбэныгъэр, шлулэгъуны-
гъэр, гуклэгъуныгъэр азыфагу
илъэу ялфыгъэхэр псэугъэх.
Ахэм кыатекыжыгъэхэри джау-
щтэу аплугъэх.

— Сянэ адыгэ унэгъо пуклэкыла
аплугъагъ: нахыжыкысакъыкыжъ
адыгэ шэн-хабзэхэм атэтэу
упсэун фэягъ. Ауцтэу шымыты-
гъэми хъуцтыгъэп. Етлани, ащ
ыгорэм тыблэкыла мыхъунэу
тлытэщтыгъ. Ны-тыхэм яло

ренэу кытхэлэпыгъ. Ахэр тэркыла
хабзэщтыгъэх ыкы гуагъэщты-
гъэх. Арэуцтэу шымытэу сабы-
ипшыр сыдэуцтэу пплушта? Сэ
зэрэспытэрэмкыла, унэгъо лужъу
ухъуным, узэгъурылоным, удело-
ным мэхъанэшхо ял. Хъари,
гумэкылыгуи зэдэтлэу, зым зыр
иклэгъэкъонэу тызэхэтыным
тянэ-тятэхэр ары тыфэзыплугъэ-
хэр, — ело Муслымэт.

— Шыуцыкылугом унэгъо
лужъуэр бэу шылагъэха? —
тшлэгъэшлэгъонэу теупчы Муслымэт.

— Тэц фэдэу нэбгырипшл
зилагъэр мыбэми, тфым кыщы-
кыла клэлэцыкылухэр зэрысыгъэ
унагъохэр мэклагъэх. Унэгъо
лужъур дэгъуба! «Сабыибэ зэры-
сым нэхъой иль» ало адыгэхэм
сыдигъуи. Непэ бын лужъуэр
макылах, ар гукъау, сыда плэмэ
бэ ухъоу, чэфэу узэхэтмэ тхъа-
гъо. Шыныгъэмкыла ары шхъа-
лэр — угу хъалэлэу, зэлухыгъэу

узэхэтыныр ары, — гъэшлэ
кыхъэ кызыкыгъэ нэнэжыкы
иджэуап.

Ны-л-ыхъужыкы Муслымэт
ильфыгъэхэр ыплунхэмкы шысэ-
техыплэ хъугъэ. Исабыиплырэ
ахэм кыатекыгъэхэмрэ шлулэгъу-
ныгъэ, зэдэлэжыныгъэ, гуклэ-
гу азыфагу ильэу ылэжыгъэх.
Армырмэ, плэужипплэу непэ
Муслымэт иунэ исхэр сыдэу-
щтэу зэкылштха? Ныжэ плашъэу,
кыорэлъфым кыатекыжыкыгъэ
сабий дахэхэр ащ кыетэкыкы-
гъэхэу мэпсэу. Нысэ цыкылоу
Нэфсэт ишхъэгъусэ игъонэмыс
хъугъэми, кыыэхэхэгъэ унагъом
ильфыгъэхэр дахэу щеплужыкы,
игощэжъэу Муслымэт инахыжы
чыплэ ритэу, иупчлэжыгъоу
зэдэпсэух.

Тыгъэр уахътэм хэкуаклэрэп.
«Адыгэ макъэм» ихъарзынэщ
ар джыри зэ кыушыхъагъэ.
Хэт ышлэныя 1946-м лъэпкы
гъээзетым кыщыхаутыгъэгъэ
къэбар клэкым инэклубуаклэ-
хэр непэ кызылутхынхэу.

«Ны-л-ыхъужыкы» зыфилорэ
цлэ лъаплэр Совет хабзэм
ильэхъан, 1944-рэ ильэсым
агъэнэфэгъагъ. Сабыи 10
ыкы нахыбэ кызыфэхъу-
гъэу зыплухэрэм афагъэшлуа-
шэщтыгъ. Я 90-рэ ильэсхэм
ащ итын зэпагъэуагъагъ, ау
2022-м, мэкъуогъум и 1-м,
сабийхэм якъэхъуэмэн и
Мафэ тефэу, Урысые Феде-
рацием и Президентэу Вла-
димир Путинэм иунашъокыла
«Ны-л-ыхъужыкы» зыфилорэ
цлэр афэгъэшшошэгъэныр
аублэжыкы ыкы сомэ мил-
лионыр гъусэ фашыгъ.
Унэгъо лужъуэхэм ахэхъаным
фэлорышлэщт екылопкыла
ащыщэу ар алытагъ.

АНЦОКЪО Ирин.
Сурэтхэр: А. Лаутеншлегер.

Мэзаем и 21-р — ныдэльфыбзэм и Дунэе маф

Проектэу «Адыгабзэм итарихъ»

Льэпшыкьо Фатим

Тэщ фэдэ льэпкь цыкыхэм яныдэльфыбзэ мыкюдыжыным, ащ хэхьоныгэ ышыным мы мафэм ихэгэунэфыкын фытегэпсыхагъ.

Адыгеир илэси 100 зэрэхьугэм фэгъэхьыгъэу АР-м и Льэпкь тхылъеджаплэрэ Урысые Льэпкь электроннэ тхылъеджаплэмрэ плэлэ кыхьэм тельытэгъэ проектэу «Адыгабзэм итарихъ» зыфилорэр рахъухагъ.

Адыгеим и Льэпкь тхылъеджаплэ оцифровкэмкэ иотдел ипашэу Чэтыжъ Людмилэ мы проектым дэлажэ. Ащ кыдыхэлъытэгъэ лофтхьабзэхэм ягъэцэклен зэрэпыкыуатэрэм ащ тыцигъэгъозагъ.

— Проектэу «Адыгабзэм итарихъ» зыфилорэм тыхэлэжъэнэу 2020-рэ илэсым Урысые Льэпкь электроннэ тхылъеджаплэм тыригъэблэгъагъ. Цифрэ шыкълэм тетэу бзэм

итарихъ фэгъэхьыгъэ кьэбархэр сайтым идгъэхьанхэу зэдэтштагъ. Ащ ишлуагъэкэ интернетым иамалхэмкэ фэе пстэури тхылъхэм яджэшъунхэ альэкышты. Мыщ дэжыым пэрыохъу кытфэхьурэр тхылъхэр интернетым идгъэхьанхэм ыпэкэ ахэм яавторхэм фитыныгъэ кытатын зэрэфаер ары. Мы проектым ипшъэрыл шъхьалэр бзэр адыгэ льэпкымкэ мылкъу инэу зэрэщытыр цыфхэм альыдгъэлэсыныр ары. 1925-рэ илэсым щегъэжъагъэу непэрэ мафэм нэс кыдагъэкыгъэ тхылъхэр проектым хэдгъэхьагъэх. Шлоигъоныгъэ зилэхэм ахэр агъэфедэнхэ альэкышты. Гъэсэнныгъэ

уимылэу лъэхъаным диштэу улыкютэн плэкыштытэп, зыбзэ зылэкэмылэ льэпкьыр кюдыжыштыт, — ело Чэтыжъ Людмилэ.

Тиадыгабзэ тыфэсакаын фае, ар тыухъумэу, дгъашлоу тлэтымэ, кызэтенэшт. Ащ даклоу еджаплэхэм нахъ куоу ар ащызэрагъэшлэным мэхъанэшхо ил.

— Тапэкэ проектым нахъ зедгъэушъомбгъушты. Непэрэ адыгэ тхаклохэм ялофшлагъэхэр цифрэ шыкълэм едгъэкълунхэу тэгъэнафэ. Ащ фэдэ фитыныгъэ авторхэм кытатымэ, тиофшлэн лъыдгъэкютэшт. Цуекьо Юныс итхылъ 23-мэ янэклубгохэр интернетым идгъэхьагъэх. Джырэ уахътэм Мэцбэшлэ Исхьакъ илэс 95-рэ зэрэхьурэм фэгъэхьыгъэу илофшлэнхэр цифрэ шыкълэм етэгъэкълу, — кытфилотагъ Людмилэ.

Льэпкь тхылъеджаплэм ыгъэцэкларэ проектым ишлуагъэкэ ти-адыгабзэ хэхьоныгъэ ышышты, ар пстэуми анахъ шъхьал.

Зыныбжъ хэклотагъэхэр зэфищагъэх

«Илэс 25-рэ хэгъэхьагъэу ныбжъ хэклотагъэ зилэхэм апай» зыфилорэ фестивалыр мэзаем и 17-м Адыгэ Республикэм и Льэпкь музей щыкыуагъ.

АНО-у «Физическэ культу-рэмрэ спортымрэ хэхьоныгъэ ягъэшлыгъэнымкэ Гупчэм» ипроектэу «Активные люди 3» зыцлэм мы лофтхьабзэр хэхъэ. Республикэ бюджетым кыхагъэкыгъэ грантым ишлуагъэкэ проектыр агъэцэклагъ.

лофтхьабзэр рагъэжъэным ыпэкэ зэхэхъэм ихьаклэхэм Льэпкь музейм изкспозициехэр арагъэлэжъугъ.

«Нэжъ-лужъ пэпчъ илофхэм язытет нахьышу хъуным, щы-лэныгъэм чанэу ахэр хэтынхэм афытегэпсыхьэгъэ лофтхьабзэхэр проектым кыщыдэлъытагъэх. Ныбжъ хэклотагъэ зилэхэм тыкъэзыуцухьэрэ дунаим

идэхагъэ альэгъуныр, япсауныгъэ кьаухъумэныр аныбжъ емылпытыгъэу цылэкэ гъэшлэ-гъон зэрэбгъэпсын плэкыштыр альыдгъэлэсыныр, ахэм кьафэ-тщэнхэр ары фестивалым пшъэ-рыл шъхьалэу илэр», — кы-луагъ АНО-у «ЦСФКИС» зыфи-лорэм именеджер шъхьалэу Марина Мельник.

Зэхэхъэр кызылэуихыгъ «Те-атр трех дорог» зыфилорэ купым икыгъэлэжъгон гъэшлэ-гъонкэ.

Къеклоплэгъэ цыфхэм агурихьырэ лъэныкьор кыхахызэ, куп-купэу лофтхьабзэу зэхаша-гъэхэр зыщыкълэхэрэ залхэм ачлэхьагъэх.

Лекции гъэшлэгъонхэу атлетикэ псынклэмкэ заслуженнэ тренерэу Татьянэ Пищальниковам, АР-м изаслуженнэ юристэу Яхьулэ Тэмарэ, предпринима-

телэу Елена Лаврентьевам кьашлыгъэхэр щылэныгъэм илэныкьо зэфэшъхьафхэм нэжъ-лужъхэм чыплэ щаубытын зэралэкыштым фэгъэхьыгъа-гъэх. Ментальнэ арифметикэмкэ тренерэу Ирина Волинам — «Хьисалым сьд фэдэрэ ныбжы фэкъулай»; психотерапевтэу Галина Яроваям — «Бзылфыгъэм ижъогъо бын» зыфилорэ узлэпызыщэрэ зэдэгущылэгъухэр зэхашагъэх. Джащ фэдэу спортымкэ зэдэгущылэгъухэр рагъэкълэуагъэх. Мыеклопэ кьэралыгъо технологическэ университетым прикладной информатикэмкэ икафедрэ идоцентэу, техническэ шлэныгъэхэмкэ кандидатэу Цундышкэ Вячеслав «Кибербезопасность и искусственный интеллект» зыфилорэ лекцием нэжъ-лужъхэм кьафеджагъ.

«Лэпласэм идесэхэр» зыфилорэм Жанна Шевченкэм мыжъо цыкыхэмкэ сурэтхэр чэтэным тыраригъэплагъэх. Алэкэ ашлыгъэ пкыгъохэр хэ-

лэжъагъэхэм гукъэкыжъэу зыдаштэжыгъэх.

Цыфым обществэм чыплэу щыубытыр гъэпытэгъэным фэлорышлэрэ лофтхьабзэу зэфэшъхьафьбэ фестивалым щызэхашагъ, физическэ ыки психическэ зэфыщытыклэм тегущыла-гъэх.

Нэжъ-лужъхэм финанс фэлорашлэхэр тэрэзэу агъэфедэнхэмкэ лэпылэгъу афэхьушты зэдэгущылэгъур бэмэ ашлогъэшлэгъо-ныгъ. Бзэджашлэхэм амыгъэп-цэнхэмкэ анахъэу аналэ зыты-рагъэтын фэе лъэныкьохэр кьафалотагъ. Банковскэ картэр зыфэдэр, бзэджашлэхэм нахьы-бэрэмкэ агъэфедэрэ шыкълэхэр, ахэм зызэращыуухъумэщтыр зэхэщаклохэм кьалотагъ.

Зыныбжъ хэклотагъэхэр зэрылэжъэнхэ альэкышты сэнэхьатхэм яермэлъык, волонтерхэм зэрэхьэрэ лофтхьабзэхэм фестивалым къеклоплэгъэхэр нэ-луасэ афэхьыгъэх. лофтхьабзэр концерткэ аухыгъ.

Сурэтхэр: А. Лаутеншлегер.

Нэклубгор зыгъэхьазырыгъэр ЛЬЭПШЫКЬО Фатим.

ГУТИЭ Саныет:

«Адыгэр зыфыщыIэр зы маф» хьаулыеу лъэпкъым ыIуагъэп

Адыгэ Республикэм итхаклохэм я Союз хэтэу, зэлашлэрэ тхаклоу ГутIэ Саныет адыгэ литературэм апэрэ лъэбэкхэр зыщыIуагъэп мыхъуэ ильэс тIокIитIу хьуагъэ. Тхаклом ытхыгъэм ахилхьэгъэ гупшысэхэм, гэхьагъэу ышыгъэхэм ыкIи непэрэ уахътэм зыдэлажъэрэм афэгъэхьыгъэ зэдэгущыIэгъу ащ дэтшыгъ.

— Саныет, «ГушIуэр ма-
кIэу» зыфилорэ тхылъэу 2016-
рэ ильэсым Адыгэ тхылъ
тедзэпIэм кышIуагъэу
«IуIуIуау хьагъэр нафэ»
зыфилорэ поэмэр кыдэхьагъэ.
Ащ щыщ сатырхэр ыкIыбкIэ
щылэ тхылъ кIышъом тетых.
Нахь махъанэ яптэу ахэр кы-
хэпхыгъэу сепгупшысагъ. Мыщ
фэдэ сатырхэмкIэ кырегъа-
жъэ: «ГъашIэ кытэзытыгъэм
инэплъэгъу тызэрит, Зыщыфаем
кытиты, зыщыфаем тIехыжъы
гъэрет. Гулэжъэу гъашIэ гъогум
тызэрэтетыр игугъоп, Шъхьафит
кIэхъопсэу тэпсэуми, джырэкIэ
ар кыддэхьуагъэп». Мыщ дэ-
жъым сэ упчIэу кыиостыщты-
ри гум кьеладэ: гъашIэ кы-
тэзытыгъэр Тхьэр ары, ащ
тыримыгугъу фэдэу кыпхы-
хьуагъэ? АрэушIтэу щитмэ,
зэкIэри хьаулыеба? ЕтIанэ,
«шъхьафит кIэхъопсэу» Iомэ,
сид фэдэ шъхьафитыр ара
зигугъу пшIырэр?

— Мы тхылъым изакъоп,
нэмыкI тхылъхэри ащ фэдэ
гъэпсыкIэ ялэу кыдэхьыгъэх.
Хабзэу хьуагъэр тхаклом исурэт
ибиографийэр итворчествэрэ
афэгъэхьыгъэ тхыгъэ игъусэу
тхылъ кIышъом тетыхыри ары.
Ау сэ нэмыкIэу сепгупшысагъ.
Хэтэрэ тхакIуи зыфатхэрэр
тхылъеджэр ары. Цыфэу тхы-
лър зыIэIэхьагъэр фаемэ е,
нахь тэрэзэу кьэпIон хьумэ,
зэджагъэр ыгу рыхыгъэмэ,
авторым инэмыкI тхылъхэри
зэригъэгъотытхы, итворчестви
зыщыгъэгъозэщт. Нахь тэрэзэу
слытагъэ тхылъым кыдэхьыгъэ
усэхэм е поэмэхэм ащыщ кы-
хэпхыгъэ сатырхэр тхылъ кIы-
шъом тетыхыри. Ащ фэдэ шы-
кIэ ялэу усэ тхылъ заулэ кы-
дэгъэхьыгъэ.

Адрэ сатырэу зыфэпIуагъэхэм
джэуап кIэIэ кьяттэн плъэкIы-
щтэп. Ау уиупчIэ узэгупшысэн
икъун хэлъ. АпэрэмкIэ, сидэу-
щтэу хьуагъэ сыкэхъуныр? Хьау,
медицинэм ыльэныкIэ зэкIэ-
ри нафэ. Ау уегупшысапэмэ,
джэуап щылэп. Гъэнэфагъэр
зыгорэм ишIоигъоныгъэкIэ гъа-
шIэр кызырэсатыгъэр ары.
Фаети — сыкыгъэхьуагъэ, зы-
щыфаем гъэретри гъашIэри
сIихыжъыщт. ЯтIонэрэр, гъашIэ
гъогу сызытетым сэра, хьаумэ
Ежъыра фитыр? Сэры фэдэу
кызышIозгъэшIымэ, сыда сы-
зыфитыр? Сызыфитыжъымэ, сид
пае сызыфэмые хьуагъэ-шIа-
гъэхэр сищылэныгъэ хэхъухъэ-
хэра? Яцэнэрэ гупшысэр —
шъхьафитныгъэр. Ар сыда зы-

щыщыр? Цыфыр хьауаным
тезгъэкIырэр зыгорэ ышIэным
ыпэкIэ егупшысэн зэрилъэкIы-
рэр, изекIуакIэ кыкIэлъыкIо-
щтыр кызырэгъурылорэр ары.
Ащ фэдэ акъыл зэрэтиIэм
кытIуегъэшIы тышъафитэу,
шъхьафитныгъэм тыкIэгъэхъо-
псы, ау сидэушIтэу ушъафи-
тыщта цыфхэм уахэтэу, уадэ-
псэу, уадэлажъэу? Шъхьафит-
ныгъэр тэ кызырэдгъурылорэм
фэмыдэмэ? Сэ кызырэгъуры-
лорэмкIэ, джэуап зимылэ ыкIи
зилэн ымылэкIыщт упчIэх
мыхэр.

— Уиусэхэр зэгъэфагъэх,
усэ шапхэм утетэр отхэ, ащ
дакIоу ямэхъанэ, купкIэу ялэр
лъэгэпIэ инхэм анэогъэсышъу.
Поэмэу «Гур зэгупшысэрэр»
зыфилорэр еджэгъошIоу ыкIи
гурылогъошIоу щит. О отхы:
«Дунаим тетэп зи мылэжъын,
Наплэр зэтэпIэхьэмэ, хэт гулэ-
жъын? УрямыкIасэу цыфхэм
сфэлонэп, Ау лъыу цыфхэр о
пфэлъэлонхэп...ПшIошIы ппэ-
чыжъэу ахьрэтэ мафэр, Зэ-
мынэкIышIтэу дунэе хьафыр. Ау
мылэжъынэу цыфыр кьэхъу-
гъэп, ПлэшIэгъу пчъагъэр ащкIэ
шыхъат...» Кызырэгъурылор-
рэмкIэ, мыр бэмэ афэгъэ-
хьыгъэ. Хэтэ ахэр? Сыда а
темэр кызыкIэплэтырэр?

— Тиadyагъэ амал иI зы
пчъагъэм итэу бэ пчъэгъэ ма-
хъанэр кьэпIонэу. А амалыр
ары мы сатырэу зигугъу кьэп-
шыгъэхэм ащыгъэфедагъэр.
Нэбгырэ пэпчэ зыфихыжъын
ыльэкIышIтыр ары тильэпкэ ащ
фэдэ гъэпсыкIэ илэу кыIорэр.
Ар дэгъоу адыгэ гушIуагъэхэм
кьагъэнафэ. Сатырхэм яджэрэм
зы пчъагъэм итэу зыфэогъазэ:
«егупшыс, узыхэт щылэныгъэм
хэлпыхь, хэгупшысыхь... ори,
хэти наплэр зэтэзымылхьажъын
мы дунаим кытэхъуагъэп...»

Анахь гъашIэгъонэу мы ду-
наим тетыр цыфымрэ ащ ищы-
лэныгъэрэ. Ахэм ямыгупшысэрэ
цыф щылэп. Сабыим ильэсищ
горэ ыныбжэ зыхьурэм апэрэ
упчIэу кытитхэрэм ащыщ —
«Сыхэтэ сэ?» Джа упчIэм мы
поэмэр иджэуап. Ухэтэ о, цыф-
ыр? Сид фэдэ Iофа мы дуна-
им щыбгъэцакIэрэр? Сид фэдэ
лъэужа кьэбгъэнэщтыр? УпчIэ
кызырэкIохэп. Ау ахэм яшъхэ-
телуIэжъ хьурэр — сыда цыф-
хэм агу укызыринэжъыщтыр?
Хьаулыеу лъэпкъым ыIуагъэп
ныла «адыгэр зыфыщыIэр зы
маф» ыIуи. Ар дунаир кызыщы-
тыбгъынэжъыщт уахътэр ары.

— «КIым-сымыр радиом
еукъо, Ау седэлоу шIошIмэ,
хэукъо...». Саныет, радиом
ильэс пчъагъэрэ ушылэжъагъэ.
А IошIэныр огъэцэкIэфэ сы-
да цыфмэ кьафэпIотагъэр,
сыда радиом кыпфихыгъэр?

— Ильэс 30-рэ радиом Iоф
щысIагъ. Апэ выпускашъуэу
сылухьагъэ, етIанэ ильэс зэ-
фэшъафхэм кьэбархэм, лите-
ратурэ кьэтынхэм ягъэхъазырын
сыфэгъэзэгъагъ. Кьэралыгъом
зэхъокIыныгъэхэр зыщыфэхъу-
гъэхэ лъэхъаным Iлэу кызыд-
хыгъэхэм япхыгъэу проблем-
нэ-публицистическэ отдел кы-
щызэIуахыгъагъ. Ащ щыла-
жъэхэрэм адыгабзэкIи урысы-
бзэкIи кьэтынхэр дгъэхъазыры-
щтыгъэх.

Непэ радиом кыIуатэрэм
уедэIумэ, мыщ дэжъым сэ зы-
фаслорэр тэ ти Адыгэ радио
изакъоп, зэкIэ кьэбар жугъэм
иамалхэри ары нахь, кIым-сы-
мыр ыукъон кьодыем ехьурэ
Iоф ямылэ фэдэ. Цыфым ыгу
зыгъэбырсырын, ирэхъатныгъэ
зыукъон, зэрэукI-зэрэгъэпчIэ
Iоф фэшъаф ахэм ащылажъэ-
хэрэм янэплэжъу итэп. Ильэс
пчъагъэкIэ узэкIэлэбжъымэ,
тхэныр езыгъэжъэагъэхэм се-
минар тхаклохэм я Союз щы-
зэхъагъагъ. Ащыгъэм ащ кьэ-
кIоIагъэхэм ащыщ горэм
бзылфыгъэм ехьылэгъэ усэ
кырихьылэгъагъ. Усэхэм уасэ
кьафэзышIуагъэр Бэрэтэрэ
Хьамид. Ащ кыIогъэ гушIуагъэр
ыужкIэ бэрэ сыгу кьэкIыжъы-
гъэх: «Бзылфыгъэм зыпари
кьэбгъэлыгъахэп... пыбгъэчыни,
гобгъэчыни зи кьэбгъэна-
гъэп...» АушIтэу Хьамидэ зы-
кIологъагъэр усэр кызытегуш-
Iэрэ бзылфыгъэм джанэу
щыгъым ыбгъэу ихыгъэу, Iэ-
гъуапи пымытэу, джэнакIэри
Iакоу усаком кызырэтхыгъэр
арыгъэ. Джащыгъом кызыгуры-
Iуагъ дэир кьэбгъэлъагъоу е
игугъу кьэпшIэу ублэкIы зэрэ-
мыхъуштыр. Дэим ыпэ дэгъур,
дахэр, тэрэзыр кьэбгъэлъагъо-
мэ зэрэнахь тэрэзыр. Джары
«КIым-сымыр радиом еукъо, Ау
седэлоу шIошIмэ, хэукъо...» зы-
филорэ сатырыр кьэзытыгъэр.

— Сэ узэрэсшIэрэр усаком
ары. Ау, мары 2004-рэ ильэ-
сым кышIуагъэу прозэкIэ
тхыгъэ тхылъхэр кыдэогъэ-
кIых, повестхэр, рассказхэр
уилэх. Усэ зэхэлъхъанымкIэ
Iазэм прозэкIэ тхэныри фэлэ-
шIэхэ?

— Ары, 2004-рэ ильэсым

С. ГутIэ итхэрэныгъэ

«ШIэныгъэ шъэф» зыфилорэ
тхылъыр кыдэхьыгъэ. Мыщ по-
вестхэр кыдэхьагъэх. Тхы-
лър згъэхъазыры зэхъум ахэм
сэ тхыдэкIэ сяджэгъагъ. Кы-
дэхьэгъэ повеститфым щыщэу
плIым Нарт эпосым ифэмэ-
бжъымэ атет, эпосым кыIуа-
тэрэм ахэр блэкIых, сэ сиелпы-
кIэ, непэрэ дунай гурыIуакIэр
ахэслъхьагъ. Сыфэягъ пэсэрэ
кьэбархэмрэ непэрэ щыIакIэм-
рэ зэспхынхэу, ямышыкIэ кьэ-
IотакIэр згъэфедэнэу. Урысы-
бзэкIэ кьэпIон зыхьукIэ, ащ
фэдэ тхыгъэм фантазмагорие-
кIэ еджэх.

Сид фэдэ литератури изыгъэ-
кьурэр, литературэ зышIырэр
прозэр ары. Прозэ ин зилэ
лъэпкъхэр дунэе литературэм
пытэу хэуцагъэх. Ащ нэмыкIэу,
прозэм щылэныгъэр кьегъэлъа-
гъо. «Усэри ащ фэдэ» кысэ-
пIонкIи мэхъу, ау усэм ипшъэ-
рыл шъхьафы. Ар гум моу
джыдэдэм ихьыкIырэр ары
зытегъэпсыхьагъэр. Джары
ныбжыр зыуцукIэ, усэкIэ езы-
гъэжъэгъэ тхаклохэм янахьбэм
прозэм зыкIыфагъазэрэр. Си-
апэрэ тхылъитIу усэ адэтыр.
Ахэм зигугъу кьэпшыгъэ прозэ
тхылъыр кьаIэлъыкIуагъ.

Ситхылъхэм зэхэуытагъэу
ягугъу кьэпшын хьумэ, сэркIэ
зэкIэми анахь гъэшIэгъоныгъэр
эссе-романым («ОшъогутIум
азыфагу», 2012) итхын ары.
Джы мары мы ильэсым «Джэнч
Iаплыхэр» зыфилорэ прозэ
тхылъыр кыдэхьыгъэу щит.
Ащ повеститIурэ рассказхэм-
рэ кыдэхьащтых.

Прозэр хэтэрэ тхакIокIи псын-
кIэп, уахътэу ыхьырэр бэ. Кьэб-
гъэлъэгъорэ хьуагъэ-шIагъэхэм
шыпкьагъэ ахэлъыныр, сюже-
тыр зэгъэфэгъэныр, адрэ шэп-
хъэ пстэу прозэм илэхэр —
ахэр зэкIэ тхакIор ренэу зэгуп-
шысэрэ Iофыгъох. ЗэкIэ кы-
угупшысыгъахэми, текстым
итхын зы мафэп, мэфитIоп
ыхьырэр. Ори прозэм итхын
зыфэбгъэзагъэшъ, а зэкIэми
дэгъоу уащыгъуагъ.

— Саныет, уитхыгъэхэр
тштэмэ, анахь згъэшIагъорэмэ
ащыщ гушIуагъэу зэрыо закIэхэу,
гушIуагъэхэу, зы хьарыфкIэ
кьэжъэхэу, алфавит зэкIэ-
лпыкIуакIэр ялэу бгъэпсыгъэ
сатырхэр. «Гупшысэхэр» о
узэрэджэгъэр. Сэ сишIошIкIэ,
еджэхэрэми ар кьагурылорэу
кысщэхъу, дунэе философии
куум лыкIахьэхэу ахэр хьу-
гъэх. Зигугъу сшIырэр гъэзет-
еджэмэ кьагурылорэу пае
ащ щыщ сатырэ заулэ щысэу
кьэзгъэлъэгъон. Хэушъафы-
кIыгъэу кыхэсхыгъэп, апэ
синэплэжъу зытефагъэхэр
ары кыхэстхыкIыгъэхэр:

«Ожъубанэ хьампыуми
лъэуж кьегъанэ.
ОкIокIи очъэки
уахътэм ыпэ уишъыщтэп.
Олъаюмэ, гушIуагъэу гъэкIэкIы.
Опсэуфэ аубэу, зылэкIэ
зыщытхъу аложьрэр нахьыб.
Орыжъым хахьэрэр ханэ.
Оредусым пIы зыхилхьыгъэ
орэдым тамэ ыгъотрэп...»
МырэушIтэу утхэныр кьын
кыпшыхьуагъэба?

— Еж тхылъым укытегу-
щылэн зыхъуклæ, поэмæхэм анæ-
мыклæу гупшысæ клæклæхэр (гу-
щылæжъклæ тызаджæхэрэр ары),
сатырипллæхэр кыдæхъагъæх.
Хæтрæ тхаклуи игупшысæ лъызы-
гъæклатæрэр ылæгъурэр, за-
джерэр ары. Гупшысæ клæклæхэр
стхыныр егъашлæми сыгу къæ-
кыныеп, дунæе гушъхæлæжъы-
гъæ иным щыцæу Соломон
игъæсæпæтхыдæхэм («Притчи
Соломона») зафæзгъæзæнæу мы-
хъугъагъæмæ. Джыри институтым
сыщеджæзæ ахэм сызæджæм, тæ,
адыгæхэм, тилорлатæхэм ахæл
гушылæжъхэр гум къæзыгъæкы-
жыирæ сатырхэр ахæсплæгъуа-
гъæх. Щысæ заулæ къæсхъын:
«Чыплæиц нæшу ящыклагъ: псы
зыдæмыт псыхъу, къæкыгъæ
зæрымыт губгъу, лъы зышъхъа-
щымыт шъуз», «Къо бзаджæм
яжъæм ухæгъæсы, пхъу бзаджæм
хасæм ухæхъæ» ... А гъæсæп-
тхыдæхэр зæсæдзæкыхæ сшлæи-
гъуагъ. Нæужым, илæс тлæк
фæдиз тешагъæу, ар къыздæ-
хъу. Ащ пыдагъæу сæр-сæрæу
лæпкъым къымылогъæ гушылæ
клæклæхэр сыгу кыхъæхæу аублагъ.
Къарыклоштыри, яшлæштыри
сымышлæу ахэр мæклæ-маклæзæ
тхæлæм егъæкыгъæх.

Гупшысæ клæклæхæу зигугъу
къæпшыгъæхэр зы илæсæп зæр-
стхыгъæхэр. Адыгæ гушылæжъхэм
ахæл зæгъæфаклæр ащызгъæфедæ
сшлæигъуагъ. Тиадигæ жæрыло
творчествæ зыпштæклæ, орæдыжъ-
хэм, пчыналæхэм ягъæпсыклæ
ритмæ шапхъ зæрыгъуазæхэрэр
нахъ, клæух рифмæ ялæп. Рифмæм
ычлæплæ ащызгъæфедæгъэр мæкъæ
зæпæджæхэр ары. А шылкæм
синалæ тетигъ. Къыздæхъугъæмæ,
къыздæмыхъугъæмæ шлæныгъæ-
лæжъхæмрæ тхылъеджæхæмрæ
язæхæфын.

— Шыпкъæр къыослон, гу-
щылæгъум зыфæзгъæхъазыры-
зæ сызæмдæжæгъæгъæ уитхыгъа-
бæмæ нæуасæ сафæхъужыгъ.
Джырæ нæс ахэм сызæрымы-
джагъэр губгъæнæуи зыфæс-
лæгъужыгъ. Рифмæ зымылæ
усæху лæпкъ усæ зæхæлхъа-
клæр бгъæфедæзæ птхыгъæхэр
кызыдæхъæгъæ тхылъæу «Мæ-
къæ зæпæджæхэр» зыфиорæр
лæш дæдæу сыгу рихъыгъ.
Рифмæ зымылæу пæуагъæхэр
усæ шапхъæми илхы, еджæ-
гъошлæх ыккæ мæхъанæшхо ялæу
гъæпсыгъæх. А тхылъым поэ-
мипши дæт. Зæклæми а зы
ритмикæр, зæклæлыкыуаклæр ял.

**Хæт сæд ылауагъæми, сæрклæ тиадыгабзæ мæкъæ
зæпæджæхæ усæ зæхæлхъа-
клæр нахъ къæкы. Сыгу
къæо рифмæм зыдырагъæхъахы
тиусаклохэм ар
лæкыб зæрашылæгъэр.**

Гъæзетеджæмæ зигугъу сшы-
рæр зæхашылкыным фæшл
а тхылъым кыдæхъагъæмæ
ащыц усæу «Гум кызырæнæ-
жыштыр идæхагъ» зыфио-
рæм щыц пычыгъо щысæу
къæсхъын:

«Дунаим зехъожъы.
Нахъыжъы тыхъузæ
Тыкъæбгынæ.
Тыкъышинæзæ,
Уахътæр зыдæкложъэрæ
Ори пшлæрæп,
Сæри сшлæрæп.
Дæгъоу сызыщыгъуазæр,
Хъау,
Лæшæу сицыхъæ зытæллыр,
Сшлæу хъурæр —
Гъогоу хихыгъæм
Зæратемыкыштыр ары...»

Сыдым ащ фæдæ тхаклæр
угу кыыгъæкыгъ, апæрæмклæ,
ятлæнæрæмклæ, джыри фæшъ-

хъаф тхаклæхэр бгъæфедæнхæ
гухæл уила?

— Сиæпæрæ тхылъ цыкыу
(«Къæблагъ», 1992) кызыдæ-
кыым, усæ хæхъу дæтыгъæп. Ащ
кыдæхъæгъæ усæхэр зæфæдагъæ-
хæп, зыхæр адыгæ усæ зæхæлхъ-
хъаклæм тетигъæх, адрæхэр клæух
рифмæхэм къагъæпсыщтыгъæх.
Ар апæрæ лъæбæкыу. «Делæр
гушхо» адыгæмæ алоба? Сыфæягъ
тхылъ лæпкъ нæмыккæ жанрæм
илæу тхыгъæнæу. Ятлæнæрæ тхы-
лыр («Уаипчъ», 1997) жан-
рæхæмклæ нахъ баигъ. Усæхэм
анæмыккæу ащ кыдæхъагъ поэ-
миты. Зы поэмæр тызæсæгъæ
усæ шапхъæм ит. Адрæр нæмыккæ
шыпкъæу гъæпсыгъæ — усæмрæ
прозæмрæ цызæхæпхъагъæх. «Псæ
цыкылу лæшу» — эссеклæ ащ
седжагъ. Джа уахътæм кызыгуры-
лауагъ усæм фæдæ къабызæу сæрклæ
прозæри зæргъæшлæгъоныр.

Ситхылъхэр зæклæ жанрæ зæ-
фæшъхъафклæ тхыгъæх. Зигугъу
къæпшыгъæр аужырæ усæ тхы-
лыр ары. Хæт сæд ылауагъæми,
сæрклæ тиадыгабзæ мæкъæ зæпæ-
джæхæ усæ зæхæлхъаклæр нахъ
къæкы. Сыгу къæо рифмæм
зыдырагъæхъахы тиусаклохэм ар
лæкыб зæрашылæгъэр. Усæ ыккæ
прозæ жанрæхэр бæдæдæ мæхъу.
Тилитæратурæ лъæгæплæ гъæнæ-
фагъæ нæсыгъ. Ау джыри лъæп-
къым зышъхъарилæтыкыным ылæ-
кыгъæп. Тицыклæгъæ шыпкъæу
Мæшбæшлæ Исхъахъ итарихъ
романхэр игъом тилитæратурæ
кыхъæхъагъæх. Ащклæ адыгæ ли-
тературæр урыс, дунæе литера-
турæ анахъышлæхэм агуигъæу-
цагъ. Ар тклун фæе гъогум изы
лахъ. Нæпæрæ мафæм сыда
тхаклох кыыгъæлæгъон фаер?
Дунаеу псынклæу зызæзыхъокы-
рæм тыдиштæцта, ыуж тыкыинæ-
цта? Мыхэр упчлæ кызырæ-
клохæп. «Тхæкло ныхъыкылæхэр
тимаклæх, тилахæхæп» плæми нахъ
тæрæзынккæ мæхъу. Бжыхъæ
чыгъæу тилитæратурæ зыпхъæхы-
жъымæ, хъаулыт тапæ итыгъæ
тхаклохэм лъæпкъым фашлагъэр.
— Тиусаклохæ атхыгъæ усæ-
хэр иккæу цыфхæм алымы-
лæсыхæу ыккæ иккæу критикмæ
зæхæмыфыгъæхæу кыысæхъу.
Сæд фæдæ еплъыккæ ащ фыу-
илæр?

— Критикæр лæф кызырæ-
клоп. А зы усæм, рассказым
еплъыккæ зæфæшъхъафклæ укъæ-
клоплæн плæкышты. Апæрæ —
кыулатæрæр кыккæплæтыкы-
жъыныр. Мыр просветительскæ

лофшлæн нахъ, критикæм зыккæ
еклуалæрæп. Ятлæнæрæ — гу-
пшысæу хæллыр, жанрæу зæрат-
хыгъæр, ар къæзыушыхъатырæ
щысæхэр, литературнæ амалæу
авторым ыгъæфедæгъæхэр, тхы-
гъæр сæдæушты лъæпкъ литера-
турæм хæуцора, яла урыс ыккæ
дунæе литературæхэм зæбгъæ-
пшæн плæкышты тхыгъæхэр...

— Джырæ уахътæм уздæ-
лажъэрæр, уигухæлхэр...

— Джынæс сызæратхæштыгъæу
сæтхæ. Усæхэр лæкыб сшылæгъæхæп,
ау джырæклæ повестхæм сæдæ-
лажъæ.

— Саньет, уахътæ кыысфы-
хæпхыгъ, сиупчлæмæ зæгъæфа-
гъæу джæуапæр кыаптыжъы-
гъæх, тхъауегъæпсæу.

— Ори тхъауегъæпсæу.

Дæгушылæгъэр ДЭРБЭ Тимур.

Сурэтышлым ынэхэмкæ. Зураб Церетели

*Зæлашлæрæ сурэтышлæу,
скульпторæу ыккæ дизай-
нерæу Зураб Церетели
ыныбжæ илæс 90-рæ
зæрæхъугъæм фæгъæхъыгъæ
лофтхъабзæу «Шлæныгъ». Лекторий»
зыфиорæм кыыдхæллытæгъæ зæ-
хæхъæ МКбТУ-м иполи-
техническæ колледж
щыкыуагъ.*

З. Церетели иккæзынæц

МКбТУ-м итхылъеджаплæ
инаучнæ-методическæ отдел
ипащæу Ирина Константиновæ
«Сурэтышлым ынэхэмкæ» зы-
фиорæ лекцием кæджагъ.
Студентхэр лъæтегъæуцæм
скульпторым итворчествæ нæ-
луасæ шыфæхъугъæх, ищылæны-
гъæ щыц пычыгъо гъæшлæгъо-
ныбæмæ защагъæгъозагъ.
Зураб Церетели лæфшлæгъæ

5000 фæдиз ил, ахэр графикæу,
скульпторæу, монументальнæ-де-
коративнæ искусствæу щытых.
Илофшлагъæхэр Урысыем, еж
ихæгъæу гупсæу Грузиæм ыккæ
нæмыккæ къæралыгъоу ащылæх.
Шъугу кæдгъæкыжъын, «Шлæ-
ныгъ. Лекторий» зыфиорæр
Урысые обществæу «Шлæныгъæм»
ипроект. Ащ лекциæхэр, ма-

стер-классхэр гъæсæныгъæм
иучреждениæхэм ащызæхæцæх,
ахэм ныбжыккæхэр къахæгъæ-
лæжъæгъæнхэм, шлæныгъаклæхэр
ягъæгъотыгъæнхэм пылæ.
Мыщ кыыдхæллытæгъæ лек-
циæхэр мæзæм и 20 — 21-м
Мыекъопæ къæралыгъо техно-
логическæ университетым щы-
кыуагъæх.

Гъæзетеджæхэм ятворчествæ щыц

Тянэхэм афæсæтхы

Къæнæтлæхæсхэм нæпсыр къахъæхышъ,
Лъагъу зыккæлæтышъ, къæхæлхæм кыдæппыхъ.
Гукъанæу ялæр нæклæ къауатæшъ,
Зыккæлæтыгъæшъ, къауаджæм кыдапплæхъ.

Гупшысæ джанæм кышъор кыфызæу,
Мæкъæ гухæкыр сыгу сæ кыщæшъ.
Бæн шлуцлæ къогъур ащ яуцуплæу,
Яккын-хъазаби кыралотыкы.

Тынасыпынчæу шлулæгъур тыухишъ,
Шъхъæзæккæ гъогум тытеуцагъ.
Гупсæ тимылæжъæу гу закъор къæккæкышъ,
Гъашлæм итыркъоу кышъом кытенагъ.

Цыфыр аккыплæ ккыным егъæсæшъ,
Гупшысæ инхэр хышхоу къæгъæушъ.
Сæтæнæу гуащæу шъуиштытхъу къæккæкышъ,
Шулнкылым тыхæтми, ащ тæ тылæклæ.

Мафæрæ тыгъæу ташъхъагъ шъушæпсы,
Нæбзыйккæ чылъæр шъо шъогъæфабæ.
Чæщырæ мæзæу ташъхъагъ шъушæнæфы,
Нæфыпсыр дышъæпсæу шъуишæн кытыреккæ.

Джæнæт осæпсыр пчæдыжъæр кышъуфехышъ,
Шъугуккæ шъуиуагъæу ащ шъуегъæшъокы.
Ошъогу хъуантлæр шъо шъуитехъонышъ,
Гъæбæжъу чыиæм шъо шъухæщыжъы.

Чылæ зæжъу тифæмæ,
Тыгуккæ тышъоджæ.
Ккыным тыхæфæмæ,
Нæпсыккæ тышъулæджæ.

Тыблæкы ккæсми гуккæ тыккæаджæ,
Шъутымылæгъуми, тынæгу шъуккæт.
Нартхæм ямашло ренæу кышъуфепсæу,
Нарт Саусырыккæу шъуашъхъагъ ерæт.

Ным нахъ лъанлæу хæта щылæр?

Быдзыщæ фабæр нæхъоуеу къаулошъ,
Зыбгъæшъокыгъæу ккæгъагъæу пхæхъо.
Лæшæбæ фыжъхæр дахæу олæтышъ,
Нæлæшу гушлуагъоккæ ным упæгъокы.

Охътæ мамырым сабынгъор тефагъæшъ,
Унæу узæрысыр чæфклæ огъæнæфы.
Гуккæгъур зæрызæу цыфышлу хæгъæгушъ,
Ыбгъæшъо фабæ мæзæу уцæнæфы.

Ным ылæшъхытлу ккæзыц шъæбæшъ,
Ккыпфæсаккыпæу ккыпккæлхъæ ккæллыныр.

Нæгушло бæрæцæтæу ынапæ уккæлпæшъ,
Шлæхæу огъæтылпы лъæккæ цыккыуитлу.

Ным ыбгъæ шъæбæ фæбагъæр ккыхæкышъ,
Гупсæфыр нæбзыйккæ о хæгъуатæ.
Гушлогъо ккыуачлæм унæ зæришæзæ,
Емызæщыжъæу сакъæу ккыпплæплæ.

Орæд дахæм о уригъашлозæ,
Бгъæшъо фабæм уцæчъыæжъы.
Ккымæфæ чылæм унæм уихъажъмæ,
Джæныккæ машлор тхъагъоу цытынба?

Унæ имысыгъæу унæм ккыхъажъмæ,
Джæнæт машлоккæ унæр фæбæнба?
Ным ичылфæ хæта зытæмылпыр?
Ным ибидзыщæ хæта емышъуагъæр?

Ным нахъ лъанлæу хæта о уилæр?
Хæт ишæчæлæккæ ар о пшæчына?

Дунæ дахэр шлулæу щылæр!

Гумæкыгъоу зилæр гумыпсæф мæхъушъ,
Зæштæгъæу лъыхъоу унæр къæккæхъæ.
Ккыхъæрæ чæщыр мæзæм ккызылæхышъ,
Ом ипачъыхъæу чылъæр ккæппыхъæ.

Зæпæжъыуæжъæу уашъор зæклæнæшъ,
Жъуагъоуæм янæфклæ гъогум тырæгъуазæ.
Чылъæмрæ уашъомрæ зæщыц мæхъужышъ,
Мæзæ нысаккæм тлури ккыфæнæжъы.

Тыдæ бгъæзагъæми налмæс-налккæутæшъ,
Нæплæгъу нæбзыым огум тырæщæ.
Жъуагъоуæм яшлæтккæ огур ккæтæккæхъæшъ,
Зы лъæпсæ пытæу зæклæ тыккæнæжъы.

Сигушлуагъо сфимыккæу ом силæбагъæшъ,
Анахъ жъогъо дахэр пшъашъæу ккысæхы.
Бгъашъом зæрæдафæу фæбагъæр ккысæтышъ,
Шъошæ шылгъагъæу шлулæгъур ккысæщлæ.

Ккысхыгъæр сшломæккæу джыри сæлабæшъ,
Щыккæгъæр зæклæ сæ ккысæхыжъы.
Пчылæм нахъ псынклæу огур сæбгынæшъ,
Чæфыгъо-гушлуагъор бæрæцæтæу сæгошъы.

Тысыплæр гупшысæплæу чæщым хæсæхышъ,
Сымылæгъурæ пшъашъæм орæд ккысфæло.
Ккæгъагъхæр зæклæ ккæушъыжъыгъæшъ,
Амæккæ дахи тыдæккæи ккышъæлу.

Зы нæбгырæм итхъагъоу зæклæ титхъагъоу,
Зæклæми ятхъагъоу зы нæбгырæм итхъагъоу
Тхъæрккæ бгъæгуфхæм орæд ккæрæлу!
Дунæ дахэр шлулæу щылæр!!

ЮШЫНЭ ЮНЫС.
ккæу. Гъæбæккæуай.

Баскетбол

Апэрэ едзыгъор аухыгъ

Урысыем ичемпионат и Апшэрэ лигэ щешлэрэ Адыгеим икомандэу «Динамо-МГТУ-м» мы мафэ-хэм зэлуклэгуйтлу илагъ. Ахэмклэ зэнэкьокьум иапэрэ едзыгъо ыухыгъ.

щыгъэштых: апэрэ чыплыщыр зылыгъхэр зэдешлэштых, джащ фэдэу я 4 — 7-м щытхэри шхьафэу зэлуклэштых.

Командэхэр зыдэщыт чыплэхэр ыкли очко пчъагъэу рагъэкъугъэр:

1. «Металлург» (Магнитогорск) — 44.
2. ЦСП-Химки (Химки) — 40.
3. «Динамо» (Грознен) — 39.
4. «Чебоксарские ястребы» (Чебоксары) — 35.
5. «Динамо-МГТУ» (Мыекьюапэ) — 34.
6. «Нефтехимик» (Тобольск) — 32.
7. «Южный слон» (Ставрополь) — 28.

Республикэм ибаскетболистхэр Чувашиер къэзыгъэлъэгъорэ «Чебоксарские ястребы» зыфилорэм тлогъогогъо луклагъэх. Ятлонэрэ ешлэгъур тикомандэ къыхыгъ, пчъагъэр — 80:72.

Зэнэкьокьум иапэрэ едзыгъо изэфэхьысыжхэм зафэбгъазэмэ, «Динамо-МГТУ-м» ешлэгъу 24-рэ илагъ, ахэм ащыщэу 10-р ары нылэп къыхыгъэр ыкли я 5-рэ чыплэр къыдихыгъ. Пэрытныгъэр зылыгъыр «Металлург» (Магнитогорск). Джы командэхэм чемпионатым иятлонэрэ уцугъо къыдыхэлъытэгъэ зэлуклэгъухэр къапыщылтых. Зэхэщаклохэм зэрагъэ-нэфагъэмклэ, ахэр купитлоу го-

Клэлэеджаклохэм я Спартакиад

Командэхэм язэнэкьокьу

Мыекьюапэ иклэлэеджаклохэм я Спартакиадэ шахматхэмклэ командэхэм язэнэкьокьоу къыдыхэлъытагъэхэр аухыгъэх. Еджаплэхэм ачлэхсхэм спорт лъапкыи 10-клэ заушэтышт, шахматхэр ятфэнэрэх.

Мэзаем и 9-м щегъэжъагъэу и 16-м нэс республикэ шахмат клубым щыклогъэ зэнэкьокьухэм цыфыбэ яплъыгъ. Командэ пэпчэ нэбгыриплл хэтыгъ. Зэфэхьысыжхэм къызэрагъэлъэгъуагъэмклэ, апэрэ купым теклоныгъэр къыщыдихыгъ гурыт еджаплэу N 17-м, ятлонэрэ ыкли ящэнэрэ чыплэхэр къафагъэ-шъошагъэх лицееу N 19-мрэ Мыекьюапэ гимназиеу N 22-мрэ. Ятлонэрэ купым анахь щылъэшыгъ гъэсэнэгъэм игупчэу N 18-р, хагъэунафыкылырэ чыплэхэр къыдахыгъэх гурыт еджаплэу N 28-м ыкли Мыекьюапэ гимназиеу N 5-м ялыкьлохэм. Спартакиадэм ипрограммэ къыдыхэлъытагъэу джы клэлэеджаклохэр баскетболымклэ зэнэкьокьуштых.

Зэхэщыгъэр ыкли къыдэщыгъэкьырэр:
АР-м лъапкыи Иофхэм-клэ, Ізкыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэ-гъухэм адырлэу зэпхы-ныгъэхэмклэ ыкли къэбар жугъэм иамалхэмклэ и Комитет
Адресыр:
385000
къ. Мыекьюапэ,
ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщыт:
385000,
къ. Мыекьюапэ,
ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79
Редакцием авторхэм къаихырэр А4-клэ заджэхэрэ тхьапэхэу зипчъагъэкьэ 5-м емыхъухэрэр ары. Са-тырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлъэу, шрифтыр 12-м нахь цыкълунэу щытэп. Мы шапхъэ-хэм адимыштэрэ тхыгъэхэр редакцием зэкьлэгъэкьожыхь.
E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхытыгъэр:
УФ-м хэутын Иофхэмклэ, телерадиокъэтын-хэмклэ ыкли зэлъы-Ізсыклэ амалхэмклэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чыплэ гъэоры-шлал, зэраушыхытыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр
АО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекьюапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Зэкьэмкли пчъагъэр
4168
Индексхэр
П 4326
П 3816
Зак. 290

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахътэр
Сыхбатыр
18.00
ЗыщыкІэтхэгъэхэу уахътэр
Сыхбатыр 18.00

Редактор шхьалэр
Мэщлэкьэ С. А.

Редактор шхьалэм игуадзэр
Тэу З. Дз.

Пшъэдэкьыжъ зыхырэ секретарыр
ЖакІэмыкьэ А. З.